

1. Bevezetés

Ember és kereskedelem. Amennyiben az előbbi tárgya és nem pedig alanya az utóbbinak, akkor ezek a fogalmak a mai gondolkodás számára távoliak és látszólag összeegyeztethetetlenek tűnnek. A kereskedelem az áruk és szolgáltatások cseréje, a megtermelt javak közvetítése a termelőktől vagy előállítóktól a fogyasztók számára, kereskedni pedig általában tárgyakkal, birtokolható, tulajdonban állható dolgokkal szokás, vagyis nem emberrel, akire mint személyre gondolunk, többnyire közösséget alkotó, a világot megismerő és alakító, beszéddel és gondolkodással jellemzett, társadalomban élő és ott jogokkal bíró individuumra, „értelmes” lényre. Virág György álláspontja szerint a személyes szabadságától megfosztott, tárgyként kezelt, valaki másnak a tulajdonában álló ember rabszolga (a római jog szerint nem is személy, csupán *homo servus*, aki a dolgokkal – *res* – azonos státusú), piacra vihető, embervásáron árulható, posztmodern változatában akár akciós terméként kezelhető áru (*people for sale*) humanoid konzumcikk.¹

Az emberkereskedelem mint fogalom és mint jelenség nem új keletű, gyakran hangoztatják, hogy történelmi gyökerei nagyon mélyek, és a rabszolgasághoz köthetők.²

Az emberkereskedelem bűncselekményének megjelenése a magyar büntetőjogban nem annak hazai organikus fejlődésének eredménye, hanem az a nemzetközi instrumentumokban került meghatározásra, és az ezekhez való csatlakozás révén létrejött kötelezettségvállalás okán került be az európai és a magyar jogrendszerbe.³

2. Az emberkereskedelem tényállásának megalkotását megelőző időszak

A Csemegi-kódex XXII. Fejezete „A személyes szabadságnak megsértése magánszemélyek által” cím alatt már büntetni rendelte a helyváltoztatási szabadság megakadályozását. Az 1878. évi V. tc. 324. § 2. pontja értelmében a személyes szabadság megsértésének minősített eseteként került szabályozásra, ha a passzív alany a bűncselekmény által „külfatalomnak katonai szolgálatába vagy rabszolgaságba vitetett”.⁴

Az 1933. évi III. törvény hirdette ki Magyarországon a rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. szeptember 25-én kelt nemzetközi egyezményt. Az Egyezmény szerint a rabszolgaság „az egyénnek az az állapota vagy helyzete, amelyben felette a tulajdonjognak ismérveit vagy egyes ismérveit gyakorolják”. „A rabszolgakereskedés magában foglal minden elfogási, megszerzési vagy átengedési cselekményt, amely az egyénnek rabszolgaságba vetésére irányul, minden cselekményt, amely rabszolgának eladás vagy csere céljára való megszerzésére irányul; minden eladás vagy csere útján való átengedését a rabszolgának, aki eladás vagy csere céljaira szereztetett, úgyszintén általában a rabszolgákkal való kereskedésre vagy ezeknek

Ripszám Dóra

Az emberkereskedelem szabályozásának hazai történetéről röviden

„Törvényekkel meg lehet változtatni régi törvényt, de nem lehet egy csapásra átalakítani a társadalmat, az embereket.”

(Gyurkó László)

szállítására vonatkozó minden cselekményt.”⁵ 1953. december 7-én New Yorkban módosították az Egyezményt, továbbá a rabszolgaság, a rabszolga-kereskedés, valamint 1956. szeptember 7-én sor került a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában a Kiegészítő Egyezmény megkötésére Genfben, melyek kihirdetése az 1958. évi 18. törvényerejű rendelettel valósult meg Magyarországon.⁶

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata 1948. december 10-én került elfogadásra, melyet hazánk az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdettek ki.⁷

3. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény eredeti (1978. évi) szövege ugyan nem tartalmazott kifejezetten az emberkereskedelemmel összefüggésbe hozható büntető rendelkezést, azonban a tényállás megalkotásának előzményeként tekinthetünk rá,⁸ hiszen a büntetőjogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvény a családi jogállás megváltoztatásának [1978. évi IV. törvény 193. §], illetve a kiskorú veszélyeztetésének [1978. évi IV. törvény 195. §] bünteténél az emberkereskedelemmel kapcsolatos rendelkezéseket iktatott be. A törvény a családi jogállás megsértése kapcsán beiktatta a „tizennyolcadik életévét be nem töltött személy eladásával vagy megvásárlásával” való elkövetést [Btk. 193. § (2) bekezdés, hatályos 1995. szeptember 1. napjától 1997. szeptember 14. napjáig], továbbá az „emberkereskedelemmel foglalkozó szervezet keretében követik el” fordulatot [Btk. 193. § (4) bekezdés b) pont, hatályos 1995. szeptember 1. napjától 1999. február 28. napjáig], a kiskorú veszélyeztetése esetében pedig bevezetett egy olyan rendelkezést, amely alapján az a nagykorú személy volt büntethető, „aki adásvétel útján hozzá került kiskorút bűncselekmény elköve-

tésére vagy züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírní törekszik, továbbá az a nagykorú személy, aki adásvétel útján hozzá került kiskorúval kényszer munkát végezteszt” [Btk. 195. (3) bekezdés, hatályos 1995. szeptember 1. napjától 1999. február 28. napjáig].⁹

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 43. §-a iktatta be az emberkereskedelem tényállását a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénybe (175/B. §¹⁰),¹¹ a tényállás megalkotásának háttérében – a jogalkotói koncepció szerint – elsősorban az 1926. évi genfi egyezményből eredő nemzetközi kötelezettségek álltak. A tényállás bevezetésével egyúttal szükségtelessé váltak mindazok a rendelkezések, amelyek más tényállásokban az ilyen elkövetési magatartásokra vonatkoztak, így az 1998. évi LXXXVII. törvény újból megállapította a családi jogállás megváltoztatásának tényállását, kihagyva abból minden emberkereskedelem körébe tartozó elemet, továbbá hasonlóképpen módosította a kiskorú veszélyeztetésének 195. § (3) bekezdésben foglalt esetét.¹²

Az emberkereskedelem többnyire együtt jár a kiszolgáltatott személyek elleni különféle visszaélésekkel, e személyek félrevezetésével, erőszak, illetve fenyegetés alkalmazásával, valamint adórszolgátsággal és kényszer munkával (számos esetben prostitúcióval). Az Európai Unió már az 1990-es évek közepétől kezdve komoly szerepet játszik az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben, a nemzeti büntetőjogok harmonizációjára a Tanács 1997. évi 97/154/IB számú, az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelmet szolgáló együttes fellépése szolgál, amely együttes fellépés meghatározza az emberkereskedelem fogalmát.¹³

A Magyar Köztársaság képviselője 2000. december 14-én aláírta Palermóban az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében létrejött, a határon átnyúló szervezett bűnözés elleni egyezményt,¹⁴ amely Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedeleme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló kiegészítő jegyzőkönyvében¹⁵ meghatározott követelmények további cselekmények bűncselekménnyé nyilvánítását is megkívánták, így az 1978. évi Btk. módosítása szükségessé vált,¹⁶ a *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról* szóló 2001. évi CXXI. törvény 21. §-a jelentős módosítást eszközölt¹⁷ a korábbi tényálláson.¹⁸ A 2002. április 1-jétől hatályba lépő törvény módosítás értelmében az emberkereskedelem vonatkozásában megváltozott, továbbá bővült az elkövetési magatartások, valamint a minősített esetek köre is.¹⁹

A Tanács az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló 2002/629/IB kerethatározatát 2002. július 19-én fogadta el, amely az emberkereskedelem elleni küzdelemről és az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények büntetni rendeléséről rendelkezik.²⁰

4. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU Irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról a 2013. július 1-jétől hatályos Btk. 192. § emberkereskedelem tényállásában²¹ öltött részben testet. Az irányelvnek köszönhetően a kizsákmányolás fogalma, továbbá az emberi jogi aspektusok mellett az áldozattá válás megelőzése került a középpontba.²²

A 2013–2018 közötti időszakban a korábbi évek tapasztalatai, a nemzetközi megkeresések, bűnügyi és igazságügyi együttműködések keretében lefolytatott eljárásokra tekintettel jellemzővé vált az az álláspont, hogy – miután hazánk kibocsátó és tranzitország – az emberkereskedelem nemzetközi, határon átnyúló jellege miatt nincs hazai teendő, annak ellenére, hogy ez a jelenség – különösen a prostitúcióra épülő különböző bűncselekmények – jelen voltak már a hazai viszonylatban akkor is. Az emberkereskedelem büntetése a magyar jogalkalmazásban történő elterjedése nem zajlott zökkenőmentesen, amit a nemzetközi testületek Magyarországról szóló javaslatai, jelentései rendre szóvá is tettek.²³

Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat első stratégiai célkitűzése az emberkereskedelem 18 év alatti áldozataira történő kiemelt figyelem fordítása, amelynek indoka, hogy a kormányzati és civil szervek forrásoktól függően biztosítanak preventív foglalkozásokat az általános és a középiskolákban, valamint a gyermekotthonokban. Ezek a programok azonban leginkább az ország azon területeire korlátozódnak, ahol a szervezet működési területe van, a szakemberek nem minden esetben biztosítottak. A mélyszegénységben élők fokozottan veszélyeztetett csoportot képeznek, ezen belül is a nők és a leánygyermekek. Az eredményes fellépés ezeknek a társadalmi csoportoknak a specifikumait tekintve sajátos eszközöket kíván meg, szükséges tehát figyelemmel lenni a szociokulturális sajátosságokra. Ez az intézkedés megfélelthető az Európa Tanács Emberkereskedelem elleni fellépés szakértői csoportja (GRETA) 2015. évi első körös értékelő jelentése 6. ajánlásának, a 2018. évi különjelentés, a 2019-es második körös értékelő jelentés, valamint az Egyesült Államok emberkereskedelem elleni jelentés (TIP Jelentés) ajánlásainak.²⁴ 2022-ben hatályba lépett az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégia végrehajtását szolgáló, 2022–2023 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozat.²⁵

Az Országgyűlés a nemzeti stratégiát követően 2020. március 10-én elfogadta az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V.

törvényt, amely a gyermekvédelmi törvény, a szervezett bűnözés elleni fellépésről szóló törvény, a szabálysértési törvény és a büntető törvénykönyv módosítását is tartalmazza. A 2020. évi V. törvény az emberkereskedelem és egyéb tényállások mellett a gyermekprostitúció kihasználását (Btk. 203. §) is jelentősen módosította, a büntetési tételt megemelte, minek alapján a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek szexuális szolgáltatás nyújtására nem ajánlkozhatnak fel, ugyanakkor rögzíti azt is, hogy ezek a kiskorúak nem bünelkövetők, hanem alapvetően a prostitúció áldozatai, így a fenti tilalom megszegése esetére a javaslat nem ír elő szabálysértési felelősségre vonást, továbbá büntethetőséget kizáró ok, ha a szexuális szolgáltatás nyújtására felajánlkozó személy az elkövetéskor a tizennyolcadik életévét nem töltötte be.²⁶

A Javaslat a Btk.-hoz fűzött indokolás szerint a törvényi tényállásba integrálja a kényszermunka jellegű alapesetben a kizsákmányolási célú emberkereskedelemnek a korábban értelmező rendelkezésbe foglalt tényállási elemét, egyúttal e tényállásba foglalja a korábbi szabályozásban kényszermunkának minősülő cselekményeket is, aminek alapvető indoka, hogy a kényszermunka és az emberkereskedelem céljai és motivációi jelentős átfedést mutatnak, ugyanis mindkettő kiszolgáltatott helyzetet feltételez, amelyre építve az elkövető a passzív alany emberi méltóságát és cselekvési szabadságát semmibe véve törekszik tartósan előny szerzésére.²⁷

5. Következtetések

Ugyan a magyar büntető törvénykönyvbe először az 1978. évi Btk.-nak az 1998. évi módosításával került be az emberkereskedelem tényállása, az három alkalommal mégis jelentős módosításon ment keresztül, elsősorban a nemzetközi jogi aktusokra tekintettel.

Arra figyelemmel, hogy az emberkereskedelem gyakran párosul határátlépéssel, annak nemzetközi volta nem vitatható, így kiemelt szerepet játszanak a különféle nemzetközi egyezmények, irányelvek, jegyzőkönyvek, jelentések, stratégiák.

Az emberkereskedelem elleni fellépés kiemelt szerepét hangsúlyozza az is, hogy *Magyarország Alaptörvénye* kimondja: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megállító bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”²⁸ Ehhez hasonló szabályokat tartalmaznak Az emberi jogok európai egyezményének 3–4. cikkei is.²⁹

A 2020. évi V. törvény az emberkereskedelem törvényi tényállását alapjaiban alakította át, és a kényszermunka Btk. 193. §-ában kodifikált tényállásával – annak hatályon kívül helyezése mellett – egybefoglalta. Az egyes alap- és minősített esetek büntetési tételeit a jogalkotó lényegesen szigorította, továbbá teljesen új magatartások kriminalizálására is sor került, így – természetesen mindenkor az egyedi bűncselekmény pontos vizsgálatának szükségessége mellett – általában véve is elmondható, hogy az új törvényi tényálláskomplexum visszaható hatályú alkalmazása tilos.³⁰

A *Nagykommentár* a hatályos tényállás alapeseteinek rendszerét a következőképpen vázolja fel:

Btk. 192. § (1) bekezdés: szűk értelemben vett emberkereskedelem (első és második alapeset)

Btk. 192. § (2)–(3) bekezdés: kényszermunka (harmadik és negyedik alapeset),

Btk. 192. § (8) bekezdés: a „fogyasztó” bűncselekménye (ötödik alapeset).³¹

A 2020. július 1-től hatályos törvénytörvény értelmében:

„Emberkereskedelem és kényszermunka

192. § (1) Aki mást

a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz, vagy

b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez,

büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására

a) megtevesztéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábír, vagy

b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki mást a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény végzése vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,

b) a sértett sanyargatásával,

c) hivatalos személyként, e minőséget felhasználva, vagy

d) több ember sérelmére

követik el.

(6) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől húsz évig vagy életfogytig terjedő szabadságvesztés, ha azt

- a) tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy
- b) életveszélyt vagy különösen súlyos hátrányt okozva követik el.

(7) Aki emberkereskedelem és kényszermunkára irányuló előkészületet követ el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig, a (4) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Aki

a) a (2) bekezdésben meghatározott emberkereskedelem és kényszermunka sértettjének munkáját, munka jellegű tevékenységét, egyéb szolgáltatását vagy jogellenes cselekményét igénybe veszi vagy felhasználja, három évig terjedő szabadságvesztéssel,

b) az a) pontban meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény igénybevételével vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”³²

Az új tényállás súlyosítja a büntetési tételeket, és összefogja a korábbi széttartó szabályozást. Az első bekezdés a) pontja az immateriális adásvételi magatartásokat fedi le, a b) pont a *sui generis* bűnsegédi magatartásokra reflektál, a második bekezdésben a kényszermunkát rendeli büntetni, a harmadik bekezdésben a kapcsolódó részesi magatartásokat szankcionálja, a negyedik bekezdés a szervkereskedelmet foglalja egybe, az ötödik és a hatodik bekezdés a minősítő körülményeket építi fel, és sávosan rendeli büntetni, a hetedik bekezdésben az előkészületi magatartást, a nyolcadik bekezdésben foglalt ötödik alapeset pedig a felhasználót rendeli büntetni.³³

RIPSZÁM, DÓRA

Eine kurze Geschichte der Regulierung des Menschenhandels in Ungarn (Zusammenfassung)

In meiner Studie befasse ich mich kurz mit der Geschichte der Regulierung des Menschenhandels in Ungarn, vom Csemegei-Kodex bis zum rechtswirkenden Strafgesetzbuch.

Menschenhandel als Begriff und als Phänomen ist nicht neu, seine historischen Wurzeln sind sehr tief und können mit der Sklaverei in Verbindung gebracht werden.

Das Erscheinen des Verbrechens des Menschenhandels im ungarischen Strafrecht ist nicht das Ergebnis seiner innerstaatlichen Entwicklung, sondern wurde aufgrund der Verpflichtung, die durch den Beitritt zu internationalen Konventionen geschaffen wurde, in das europäische und ungarische Rechtssystem eingeführt.

„Gyermek az ablaknál”

Obwohl der Menschenhandel erstmals mit der Novellierung von 1998 des Strafgesetzbuches von 1978 in das ungarische Strafgesetzbuch aufgenommen wurde, erfuhr er drei Mal bedeutende Änderungen, hauptsächlich im Hinblick auf internationale Rechtsakte. Da der internationale Charakter des Menschenhandels unbestreitbar ist, spielen verschiedene internationale Konventionen, Richtlinien, Protokolle, Berichte und Strategien eine wichtige Rolle.

Das Gesetz V. von 2020 hat die Rechtslage des Menschenhandels grundlegend verändert.